

Toimittaja Risto Jussila. Puh. 040 5119526, sähköposti risto.s.jussila@gmail.com.
 Historian Ystävien Liiton kotisivut <http://www.historianyst.fi>. Vammalan Kirjapaino Oy.

Lukukokemuksia

■ ”Merkillinen on se löytämisen ilo, jonka kokee, kun avaa monta sukupolvea sitten kirjoitetun tekstin ja löytää siitä ajatuksen, joka kertoo asioista jotka ovat ajankohtaisia juuri nyt. Klassikoille on ominaista, että ne avautuvat uudella lukemalla aina uudesta näkökulmasta, riippuen siitä tilanteesta, missä lukija on ja kuka lukija on.”

Näin luonnehti klassikkokirjojen merkitystä Suomen Pankin pääjohtaja **Erkki Liikanen** esitelmöidessään kesäkuun lopulla Vanhan kirjallisuuden päivillä Sastamalan Vammalassa. Lukijat saattavat löytää samoista kirjoista eri kohdat, väillä jopa eri juonen. Näin Liikasen mielestä voi vanhojen kirjojen kanssa käydä.

Liikanen keskittyi esitelmässään pitkälti **Anders Chydeniuksen** ja **J. V. Snellmanin** teoksiin. Molemmat toki olivat aikansa lapsia, mutta he puhuttelevat myös nykyihmisiä. Liikanen muistutti, että kun hykkää luutuneet ennakkokäsitykset ja katsoo, mitä he todella kirjoittivat, huomaa, että heidän ajatuksensa olivat paljon monivivahteisempia kuin odottaisi.

Chydeniuksen ohjelmassa taloudellinen liberalismi ja sosiaalisten olojen kehittäminen olivat erottamattomia osia. Liikanen mainitsi, että hänen talouspoliittinen ohjelmansa suuntautui kilpailurajoituksia ja valtion myöntämiä monopoleja ja säännöstelytoimia vastaan. Samalla hän vaati yhdenvertaisuutta lain edessä ja säätyrivilegioiden poistamista. Vanhempien hän kävi laajaa polemiikkaa maataloustyöväen aseman parantamiseksi, jolloin päävaatimuksena oli sopimusvapauden ulottaminen isäntien ja palkollisten välisiin suhteisiin. Tämän päivän kielellä hän ajoi työsuojelumuksia.

Niin Chydeniukselle kuin Snell-

manillekin oli ominaista huoli yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta, vaikka heidän käsityksensä valtion mahdollisuudesta taloudellisen epätasa-arvon ongelmia olivatkin erilaisia. Chydenius ei näytä odottaneen valtiolta paljon muuta kuin haitallista puutumista vahvimpien eduksi, kun taas Snellmanilla valio on enemmän ratkaisu kuin ongelma.

Liikanen muistutti, että juuri Chydeniuksen ansiosta Ruotsissa säädettiin vuonna 1776 maailman ensimmäinen painovapauslaki. Chydeniuksen mielestä kansakunnan vapaus ei ole sitä, että kaikkivaltiaat säädöt saavat toimia mielivaltaisesti, vaan se edellyttää, että kansakunnan valistuneisuus sitoo niiden kätet ja estää niitä menettelemästä itsevaltaisesti.

Liikasen mielestä ei voi kuin ihmetellä, miten ajankohtaisia ovat edelleen Snellmanin ajatukset yksilön suojasta tiedotusvälineiden valokeilassa. Luulisi, että tämä teema on uusi ja oman aikamme joukkotiedotuksen ja kaupallisen lehdistön esiin nostama. Kuitenkin Snellman jo Valtio-opissaan analysoi tätäkin kysymystä. Snellmanin kanta asiaan on ankara:

”Monissa niistä maista, joissa on laajempi painovapaus, alistetaan julkisuuden henkilöiden yksityiselämäkin jo julkiseen valvontaan. Menettelylle ei voi olla mitään ehdotonta oikeusperustetta, yhtä vähän kuin sellaista on toisaalta yksityiselämän rauhoittamisella jälkipuheilta. Itse painovapaus on tapaan perustuva yhtä hyvin kuin sitä on yksilön oikeus päästä yksityiselämänsä julkisesta kuvaamisesta. Ihmisen ei pidä käyttäytyä edes yksityisissä toimissaan niin, että hän joutuu karttamaan julkisuutta. Jos yleinen mielipide vaatii tässä asiassa hellävaraisuutta, se merkitsee myönnytystä yksilölle yli sen, mitä hänellä on tarkkaan ottaen oikeus vaatia.”

Liikanen huomautti, että tätä ei

siis kirjoittanut 7-lehden toimittaja, vaan mies, joka aloitti suomalaisen poliittisen journalismin Saima-lehdessä Kuopiossa vuonna 1844.

Liikanen kiteytti ajatuksensa sanomalla, että kannattaa lukea vanhoja kirjoja. Ne antavat perspektiiviä.

Huovista ja Päätalo

Minä en ole Chydeniuksen tekstejä lukenut. Törmäsin kuitenkin kesällä **Pentti Virrankosken** 1980-luvun puolivälissä kirjoittamaan Chydenius-teokseen. Pitihän se ostaa, kun sain sen eurolla. Nyt kirja odottaa lukemista. Euron hintainen oli myös **Ingemar Hägglöfin** mainio kirja *Kauppatorin päiväkirja*. Teos avaa mielenkiintoisen kurkistusluukun Suomen 1960-luvun politiikkaan ruotsalaisesta näkökulmasta. Ihmettelinkin, etten ole teosta ennen lukenut. Mutta niin paljon muutakin on lukematta. Hämmästyin myös kun huomasin, että en ole lukenut **Veikko Huovisen** *Havukka-ahon ajattelijaa*, vaikka muutoin olenkin lukenut useita Huovisen kirjoja. Nyt on tämäkin sivistymättömyys korjattu.

Aloitin kesällä myös aivan uuden lukukokemusten sarjan. Perin vuosia sitten isävainaalteni **Kalle Päätalon** tuotannon. Ymmärtäkseni sarja on jokseenkin täydellinen. Aiemmin ajattelin, että tuskin koskaan tartun näihin teoksiin. Hetken mielijohteesta otin kuitenkin esiin Päätalon ensimmäisen teoksen *Ihmisiä telineillä*. Hämmästykseni huomasin, että kirjan tarina on mielenkiintoinen ja aivan lukukelpoinen. Kansa on pitänyt Päätalosta, joten ei esikoisteoskaan voinut olla mahdoton.

Sainkin idean, että luen Päätalon kirjat järjestyksessä ja niin, että varaan joka kesä aikaa yhden kirjan lukemiseen. Suunnitelmaan tuli kuitenkin pieni särö, kun laskeskelin, että viimeistä teosta lukiessani olen jo 96-vuotias!

– RISTO JUSSILA

KIRJAT

Jussi Pekkarinen, *Maailmanluokan tarkkailupaikka – Suomen Lontoon-suurlähetystön historia (SKS)*

Hohhoijaa. Vai että Suomen suurlähetystön historia. Voisiko vähempää kiinnostaa! Näin voisi joku ajatella tarttuessaan **Jussi Pekkarisen** kesäkuussa ilmestyneeseen kirjaan *Maailmanluokan tarkkailupaikka*. Moinen ennakkokäsitys on kuitenkin täysin väärä. Pekkarisen kirja on sujuvasti kirjoitettu, erittäin mielenkiintoinen ja jopa hauska. Teos ei ole vain suurlähetystön historiaa. Se on myös Suomen ja Britannian suhteiden historiaa ja diplomatian historiaa. Pekkarinen ei ulkoministeriön väkeä miellestele, vaikka hän onkin kirjoittanut teoksen työnantajalleen ulkoministeriölle.

Pekkarinen on nähnyt paljon vaivaa tonkiessaan Britannian ulkoministeriön eli Foreign Officen arkistoja. Sieltä ovat löytyneet myös kirjan mehukkaimmat yksityiskohdat. Erityisen huvittava on tarina pääministeri Harold MacMillanin vierailusta Suomessa vuonna 1963. Suomalaiset olivat vierailusta aivan haltioissaan. Vierias kehui isäntämaata vuolaasti tavalla, johon Suomessa ei ollut totuttu. Maineestaan epävarmat suomalaiset olivat ylpeitä, kun ulkomainen arvovieras osasi kerrankin antaa arvoa pienelle pohjoiselle maalle.

Totuus tapahtumasta on kuitenkin on aivan toinen; suomalaisia vietiin kuin püssiä narussa. Vierailua pidettiin Britanniassa täysin pakkopullana ja merkitykseltömänä. Jotain piti siis keksiä suomalaisten varalle.

– Suomalaiset ovat tyytyväisiä jos heidän pääkaupunkiaan ja varsinkin sen nykyaikaista ja arkkitehtonisesti laadukasta rakennuskantaa kehuutaan. Myös Suomen teollisuuden tehokkuutta ja nykyaikaisuutta on hyvä ylistää. Kannattaa myös ihaila maaseutua ja lopuksi lausua, että Suomen kansan tarmokkuus ja ystävällisyys brittejä kohtaan ovat jääneet päällimmäisinä vaihtelmina mieleen, ehdotti ulkoministe-

riö. Pääministeri tekikin työtä käskettyä.

Taustalla oli noottikriisin jälkeinen tilanne. Britannia ei halunnut enää puhua Suomen puolueettomuudesta. Siksi piti keksiä jotain muuta. Pekkarinen muistuttaa, ettei vieras kehnut Suomen arkkitehtuuria sen itsensä takia vaan koska uskoi suomalaisten sitä odottavan ja ilahtuvan ylisanoista. Näin myös kävi. Yleisradio pyysi MacMillanin haastattelua ennen vierailua. Siihen ei kuitenkaan suostuttu. Syy oli suomalaisia vähemmän mairitteleva: pääministerillä oli niin vähän sanottavaa, että sekin oli parempi säästää Helsinkiin.

Hurmaava henkilö

Mielenkiintoisia ovat myös brittiarvot suomalaisista. Mauno Koivisto teki Suomen Pankin pääjohtajana hyvän vaikutuksen britteihin. Häntä pidettiin hurmaavana henkilönä, jolla on ”filosofinen lähestymistapa maailman ongelmiin”. Britit tosin arvelivat, että Koivistoa oli ilmeisesti opastettu hyvin pintapuolisesti ulkopolitiikan saloihin. Koivisto ei ollut arvion mukaan sliipattu ja sujuvasanainen; hän oli imagoita ”rosainen perussuomalainen”.

Nuori 29-vuotias kansanedustaja Erkki Liikanen sen sijaan ei saanut mitään erityisen mairittelevia lausuntoja vieraillessaan

Britanniassa vähän ennen Koivistoa alkuvuonna 1979. Ulkoministeriön raportissa mainittiin, että Liikanen vaikutti väsyneeltä. Pyyttämässään yritysvierailussakaan hän ei innostunut juuri kuulemaan tehtaasta, vaikka firman toimitusjohtajakin oli tullut paikalle.

– Jalkapallo-ottelu ManU–Leeds veti enemmän puoleensa. Sen kruunasi, että Liikanen esiteltiin Bobby Charltonille, ja hän sai ostettua stadionilta tuliaiset, kirjaisivat isännät ironisesti raporttiin.

Pekkarisen mielestä voi olla, että Liikanen on eri mieltä matkan kulusta. Hän muistuttaa kuitenkin, että tuolloisena se on brittirekistereihin tallentunut ja Suomikuvaa kartuttanut.

Värikkäitä lähettiläitä

Vaikka teoksessa kuvataan lähetystön historiaa, kyse on aivan muusta kuin kuivasta hallintohistoriasta. Jo Suomen lähetystörakennuksiin ja suurlähettilään virka-asuntoon liittyy monta värikästä tarinaa.

Erityisen värikkäitä ovat kertomukset Suomen lähettiläistä. Britit luottivat Suomen ensimmäiseen lähettilääseen Rudolf Holstiin enemmän kuin Suomen hallitus! Hänen seuraajansa Ossian Donner teki kauppasopimuksen aivan omin päin ilman valtuuksia. A. H. Saastamoinen taas teki oman firmansa bisnestä suurlähettiläänä.

Eero A. Wuoren neuvostokontaktit ovat tunnettuja. Sen sijaan hänen tiukasti suojelustaan länsiyhteyksistä ei ole juuri aiemmin liiemmästi kerrottu. 1950-luvulla suurlähettiläänä ollut Sakari Tuomioja – ulkoministeri Erkki Tuomiojan isä – kävi Lontoosta presidentinvaalikampanjaa täydellä palkalla. Loppusuoralle hän ei vaalissa kuitenkaan päässyt.

Puutteellinen kielitaito saattoi aiheuttaa myös ongelmia. Näin kävi ainakin Otso Wartiovaaralle. Richard Töttermanilla ja Ilkka Pastisella ei tätä ongelmaa ollut; he puhuvat englantia kuin aristokraattiset britit konsanaan.

Pekkarinen on ulkoministeriön tutkija. Hän on tullut tunnetuksi monilla tietokirjoillaan.

– RISTO JUSSILA

Syksyn ohjelmaa

- Tämän lehden tultua painosta Historian ystävien retki Ämmen kartanoon Halikkoon on jo takanapäin. Retkestä saamme lukea seuraavassa numerossa.
- Kunniainmaininnan vuoden historiateskilvassa saaneet kirjat esitellään syksyn aikana. Alustava aika on keskiviikko 17. lokakuuta. Tarkka aika ja paikka kannattaa varmistaa liiton toimistosta ja liiton nettisivuilta.
- Perinteinen vuosijuhla on perinteiseen tapaan 10. joulukuuta. Paikka on myös perinteinen: Suomalainen Klubi Helsingissä.

■ Eurokriisin ja **Björn Wahlroosin** teoksen nostaman väittelyn keskeellä Lahden kansanopiston ja Historian Ystävien Liiton kesäseminaarissa *Talous ja politiikka historiallisen kehityksen ohjaimissa* oli tavallistakin ajankohtaisempi. Osanottajia kesäkuun puolivälissä oli nelisenkymmentä ja keskustelu ajoin jopa kuumaa. Seminaarin vetäjät **Ilkka Nummela** ja **Ville Marjomäki** pitivät kuitenkin ohjat mukavasti käsissään. Seuraavassa poimintoja runsaasta ohjelmasta.

Johdattelussaan uusliberalismiin filtri **Sulevi Riukulehto** piti **Adam Smithiä** ohittamattomana. Esimerkiksi Smithin työnarvoteoria edelsi **Karl Marxin** oppia lisäarvosta. ”Näkyvämmän käden” keksijää on kuitenkin tulkittu yksipuolisesti. Smith oli moraalifilosofi, joka näki ihmisen itsekkyyden merkityksen motivoijana, mutta ei suhtautunut dogmaattisesti esimesimerkiksi vapaakauppaan. Sen sijaan hän kritisoi kauppakomppanioita eli nykyisten konsernien edeltäjiä.

Yrittäjyyttä korostanut **Jean Baptiste Say** oli ”Smithin ääni Ranskassa”. Yrittäjyyden näkökulma katosi sitten pitkäksi aikaa. **Robert Malthusin** fatalismi ruoan tuotannon ja väestön kasvun suhteesta on heijastunut uusliberalismiin hyvinvointipolitiikan kritiikkiinä. **David Ricardo** loi mm. rahan kvantiteettiteorian ja opin suhteellisesta edusta. **John Stuart Mill** ajoi ennen muuta poliittisia vapauksia.

Liberaaleja vastaan nousi Saksassa historiallinen koulukunta, mikä johti 1800-luvun lopulla taloustieteen ”metodistaisteluun”. Nationalistien voittaessa toisinajatteluja siirtyi Itävaltaan, jossa syntyi oma, liberaali koulukuntansa. Sen jälkeläisiä on nobelisti **Friedrich von Hayek**.

Välillä valtaan nousi kuitenkin keynesiläisyys. **John Maynard Keynes** loi reaktion 1930-luvun laman teorian kysynnän säätelystä. Hänen ja mm. **Paul Samuelsonin** opein koulutettiin kokonaiset ekonomistipolvet 1970-luvulle saakka. Paljon vaikuttivat myös **Gunnar Myrdalin** ja muiden ruotsalaisten kansankoti-näkemykset.

Heikki Hakala ja Markku Kuisma pohtivat kapitalismin tilaa.

Uusliberalismi muhi kuitenkin Itävallan ja Chicagon koulukunnassa. Siellä kehitelty monetarismi sai siivet 1970-luvun öljykriiseistä ja keynesiläisyyden jämähtämisestä ”stagflaatioon”. Johtavaksi nimeksi nousi **Milton Friedman**, joka näki rahan määrän talouden perustekijänä. Hän osasi myös popularisoida teesinsä mm. teokseen *Vapaus valita* (suomennettuna 1982). **Ronald Reagan** ja **Margaret Thatcher** toteuttivat ohjelman poliittisesti.

Jopa republikaanit nyt keynesiläisiä

Suoraan eurokriisineuvotteluista Lahteen rientäneen ylijohtaja **Jukka Pekkarisen** mukaan jopa Yhdysvaltain republikaaneista on tullut keynesiläisiä finanssikriisin 2008 jälkeen. 1930-luvun ja nykyisissä oloissa on kuitenkin myös eroja. Rahapolitiikka on menettänyt tehoaan eikä alhainen korko ole potkinut investointeja liikkeelle. Keynes toimi suljetussa taloudessa, jossa ei tarvinnut välittää kansainvälisistä pääomanliikkeistä. Pienen ulkomaankauppansa takia Yhdysvallat on yhä suljetumpi talous kuin euroalue.

Pekkarinen johti 1990-luvulla työryhmää, joka pohti euroon siirtymistä. Tällöin korostettiin säännöistä kiinni pitämistä, missä on tunnetusti petetty. Suomessa poh-

dittiin talouden yksipuolisuuden ongelmia yhteisvaluutassa, mutta ei otettu riittävästi huomioon eri euro maiden eroavuuksia kilpailukyvyssä. Suomi on pärjännyt eurossa suhteellisen hyvin.

Eurokriisissä on Pekkarisenkin mukaan rämmitetty ja ”pysyvistä institutionaalisista ratkaisuista” on erilaisia käsityksiä. Hän uskoi poliittisen tahdon pitävän silti euron koossa ja korosti poliittisten ja sosiaalisten rakenteiden kestämissä ongelmaa.

Keskustelussa eurokriisistä Venäjän-kaupasta 200 vuoden jänteellä alustanut professori **Erkki Pihkala** muistutti, miten Suomi rahoitti siirtoväen korvaukset ja asuttamisen raskaalla omaisuudenluovutusverolla. Eteläisissä kriisimaissa olisi paljon vaurautta vastaavaan ponnistukseen.

Miten hillitä ahneutta?

Johtava pankkihistorioitsija dosentti **Antti Kuusterä** etsi nykyisen finanssikriisin juuria. Käsite tarkoittaa niin valtioiden maksukyvyttömyyttä (sitä on ilmennyt historiassa usein) kuin pankkien ahdinkoa. Pienten pankkien vararikot olivat aiemmin mahdollisia, mutta nykyisten suurpankkien vaikeudet voivat ajaa kansantalouden järjestelmäkriisiin.

Yhdysvaltain pankkeja säänneltiin 1930-luvun laman jälkeen tiukasti, mikä johti varojen siirtämiseen Eurooppaan. Eurodol-

Historian Ystävillä oli toukokuun lopussa kiintoisa retki Venetsiaan. Ohessa **Tuula Holopaisen** kertomus hienosta matkasta.

Varhain aamulla 24. tokokuuta kokoon-tui 24 historian ystävää lentokentälle aloit-taakseen nelipäiväisen tutustumisen ainut-laatuiseen Venetsiaan. Mukana olivat tai-dehistorioitsija **Heikki Saros** ja bysantin tuntija **Julia Burman**. Perillä odotti paikal-linen opas **Anneli Koskinen**.

Saimme rautaisannoksen Venetsia-tieto-a. Opimme, mikä on serenissima, mikä ero on luxilla ja lumenilla. Opimme var-haisen kristillisyyden ja keskiajan symbo-liikkaa ja tarustoa. Esimerkiksi oppi kiiras-tulesta ja helvetistä on vasta 900-luvulta.

Tutustuimme heti ensimmäisenä päi-vänä Palazzo Ducaleen. Kreikkalaiskatoli-sen kirkon San Giorgio dei Grecin näimme vain ulkopuolelta.

Luantaina vierailimme fransiskaanien pääkirkossa Chiesa dei Frarissa, joka on ulkopuolelta vaatimattoman näköinen ti-lirakennus, mutta jonka sisällä on mm. **Ti-zianin** maalaus, jossa **Maria** nousee tai-vaaseen. Siinä havainnollistuu aistein ha-vaittavan lumen-valon ja taivaallisen lux-valon ero.

Juutalaisghetton ja lounaan jälkeen kä-vimme San Geremian kirkossa, jossa oli **Pyhän Lucian** pyhäinjäännöksiä. Astuim-me Chiesa degli Scalzi eli paljasjalkais-ten kirkkoon. Maallikkoo kohtasi todella mahtipontinen näky. Silmiinpistäviä olivat korkkiruuvien malliset, marjapuuronväiset pylväät, jotka koristivat pääalttaria. Kirkos-sa oli paljon muitakin koristeellisia maala-uksia, pylväitä ja veistoksia, joista saimme asiantuntevan selostuksen. Muuten oli-simme saattaneet pyyhkiä merkittävien teosten oiti vain niitä vilkaisemalla.

Sunnuntaina Venetsiassa oli suuri sou-tutapahtuma, mutta me kiiruhdimme Ra-vennaan katsomaan varhaisia mosaiikke-ja. Ravennassa oli veteraanien tapaaminen jonkin ensimmäisen maailmansodan aikai-sen taistelun muistoksi, mutta me keski-tyimme kirkkoihin ja mosaiikkeihin. Kä-vimme San Apollinaire in Classe- kirkos-sa, San Apollinaire Nuovossa, Pyhän Vita-liksen kirkossa sekä Galla Palacidian mau-soleumissa ja Battistero Neonianon kas-tekirikossa.

Kaikissa Ravennan nähtävyyksissä oli uskomattomia mosaiikkeja. San Apolla-naire in Classe -kirkossa havainnollistui ajan riento, lattia oli vajonnut oppaan mu-kaan kolme metriä. Ainakin se oli vajon-nut. Kirkko oli ollut päällystetty marmo-rilla, mutta munkit olivat myyneet mar-morilaatat 1500-luvulla. Jäljellä olivat jää-neet tiiliseinät.

Viimeinen päivä Venetsiassa vietettiin San Marcon basilikkaa ihmetellen. Basilika

Historian ystävät Pyhän Markuksen torilla.

oli rakennettu 1060 alkaen Konstantino-polista kotoisin olleiden rakentajien joh-dolla. Sisällä oli monien muiden ihmeiden lisäksi Kultainen alttari eli Pala d'Oro. Pel-kästään sen tutkimiseen voisi käyttää usei-ta päiviä. Lopuksi juuksimme läpi historial-lisen museon, jossa sielläkin Julia bongasi meille hauskoja yksityiskohtia.

Serenissima tarkoitti Venetsian tasaval-lan hallintoa, jonka monimutkainen hal-litusmuoto kesti noin 700-luvulta vuo-tteen 1797. Venetsian rikkaus on aikoi-naan ollut suunnaton, kun se on tuotta-nut niin paljon taidetta, kirkkoja ja palat-seja. Meikäläinen hyvinvointivaltion kas-vatti ei voi kuin hämmästellä sitä, miten paljon työvoima kaiken sen aikaansaami-seen on tarvittu.

Hieno matka!

— TUULA HOLOPAINEN

lareita kertyi muistakin lähteistä. 1970-luvun öljykriisi loi sitten maksuvalmiuspömmien öljydollareiden etsivissä sijoituskohteita. Pankkiala myös kansainvälistyi – eli palattiin vuoteen 1914 vallinneen kultakan-nan oloihin.

Bretton Woodsin kiinteiden kurssin järjestelmän romahtami-nen 1970-luvun alussa johti jyrkkiin heilahteluihin valuuttamarkkinoilla – ja samalla ansaintamahdollisuuk-siin. Pankkikriisejä oli jo 1970-lu-vulla ja Yhdysvaltojen säästöpankit ajautuivat ahdistukseen 1984. Suomen pankkikriisi puhkesi 1991.

Luotiin myös uusia rahoitusvä-lineitä – aluksi terveellä pohjalla. Johdannaiset riistäytyivät kuiten-kin käsistä. Saatavia arvopaperis-tettiin eli muutettiin jälkimarkki-nakelpoiksi. Toimintaa siirrettiin taseen ulkopuolelle, jolloin vaati-mukset omasta pääomasta eivät rajoittaneet pankin kasvua. Raja varsinaisen liikepankin ja inves-tointipankin välillä hämärtyi. Tuot-toja haettiin ”velkavivulla”.

Yhdysvalloissa jouduttiin subpri-me-kriisiin, kun arvopapereiksi niputettujen, osin sosiaalisiin pe-rustein annettujen asuntoluottojen saajat eivät pystyneet hoitamaan velvoitteitaan. Bear Stearns- pankki pelastettiin keväällä 2008 fuusiolla, mutta syyskuussa Lehman Brot-hersin annettiin kaatua. Luottamus pankkeihin kaatui lumivyörynä. Euroopassa kuviteltiin ongelmien rajoittuvan Yhdysvaltoihin, mutta toisin kävi.

Kriisin syynä on korostettu myös makrotalouden tasapainottomuut-ta, kun Kiinalla on valtava ylijäämä Yhdysvaltain suuntaan. Rahapoliitiikkaa 2002-05 on pidetty liian löysänä; taustalla oli hysteria ter-rori-iskuista 11.9.2001. Kannustee ovat innostaneet spekulatioihin ja lyhytjänteisyyteen.

Pankkitoiminnan ydin on Kuus-terän mukaan ennallaan. Mark-kinavoimat eivät ole kuitenkaan pystyneet pitämään inhimillistä ahneutta kurissa. Tarvitaanko kan-sainvälistä valvontaa, hän kysyi.

Monipuolinen teemakirjo

Kahden hengen paneelissa profes-sori **Markku Kuisma** ja päätoimitta-ja **Heikki Hakala** pohtivat monista näkökulmista Suomen asemaa kan-sainvälisessä taloudessa ”eilen ja nyt”. Yleisö oli innokkaasti mukana.

Seminaarissa käsiteltiin myös Suomen ulkomaankauppaa (yli-opistonlehtori **Juhana Aunesluo-ma**), suomalaisen periferian teollis-tamista esimerkkinä Kemian seutu (yliopistonlehtori **Reija Satokan-gas**), maatilataloutta 1900-luvulla (fil. maist. **Erkki Laitinen**), Suomen suurteollisuutta (Kuisma), naisia kaupan toimijoina (prof. **Kirsi Vai-nio-Korhonen**) sekä kasvun edellyt-tyksiä ja taloushistorian uudelleen arviointia (Nummela).

Ohjelman jälkeen oli pihalla kesäteatteriakin peräkammarin pojan ongelmista. Kansanopiston jugend-rakennus, sen hyvä keittiö ja kesäinen Lahti tarjosivat jälleen leppeät puitteet jo 27. seminaarille.

— JYRKI VESIKANSA